

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยภาคตัดขวาง (Cross sectional study) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ของเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกข้าวโพด อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน โดยศึกษาในช่วงเดือน เมษายน 2561 จำนวน 280 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 หมวด 1) แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล 2) แบบสอบถามความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 3) แบบสอบถามการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และส่วนที่ 3 แบบสอบถามพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน (Descriptive statistics) ได้แก่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าการแจกแจงความถี่ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ความรู้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยใช้สถิติ Chi square test และ Fisher's exact test โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งผลการศึกษาสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคล

5.1.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป

การศึกษากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรที่ประกอบอาชีพปลูกข้าวโพด อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน จำนวน 280 ราย พบว่า พบว่า ตัวอย่าง พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.4 มีอายุอยู่ในช่วง 51 – 60 ปี ร้อยละ 51.8 โดยมีอายุเฉลี่ย 49.66 ± 7.33 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส/แยกกันอยู่ ร้อยละ 90.4 จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษา ร้อยละ 60.7 มีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อปี มากกว่า 25,000 บาท ขึ้นไป ร้อยละ 49.6 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 16-20 ปี ร้อยละ 23.6 โดยระยะเวลาในการปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 18.90 ± 10.02 ปี ส่วนใหญ่ทำการปลูกข้าวโพด จำนวน 1 ครั้ง ในรอบ 1 ปี มีพื้นที่ในการเพาะปลูกข้าวโพดสูงสุด 1 - 10 ไร่ ร้อยละ 37.5 โดยพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 16.70 ± 9.99 ไร่ ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการเพาะปลูกข้าวโพด 6 – 10 ปี ร้อยละ 27.5 มีประสบการณ์ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการเพาะปลูกข้าวโพดเฉลี่ย 16.70 ± 8.94 ปี มีการใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชต่อการเพาะปลูกข้าวโพด จำนวน 1 – 5 ครั้งต่อปี และส่วนใหญ่ไม่เคยมีอาการผิดปกติหรืออาการเจ็บป่วยหลังจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 63.9 ส่วนผู้ที่มีอาการผิดปกติ ร้อยละ 36.1 อาการผิดปกติที่พบมากที่สุดได้แก่ วิงเวียนศีรษะ มึนงง ปวดศีรษะ ร้อยละ 21.1

5.1.1.2 ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากผลการศึกษาระดับความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 61.1 คะแนนความรู้เฉลี่ย เท่ากับ 10.20 ± 2.10 คะแนน พิจารณารายประเด็นคำถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างตอบถูกมากที่สุด คือ หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุก ครั้งควรอาบน้ำล้างหน้าฟอกสบู่ ให้สะอาดทันที ร้อยละ 95.0 ส่วนข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างตอบผิดมากที่สุด คือ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีความเป็นพิษรุนแรงที่สุดในการกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 82.5

5.1.1.3 การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช

จากการศึกษาระดับของการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับต่ำ ร้อยละ 64.3 ค่าเฉลี่ยการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เท่ากับ 12.03 ± 1.53 คะแนน และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุด คือ ท่านสามารถซื้อสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ โดยเดินทางไปซื้อสะดวก และหาซื้อได้ง่าย ร้อยละ 48.6

5.1.2 ปัจจัยด้านแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ

5.1.2.1 แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลจากการศึกษาระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 93.9 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดคือ ท่านอาจมีโอกาสเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึงควรมีการตรวจเลือดเพื่อหารสารพิษในร่างกาย ปีละ 1 ครั้ง ร้อยละ 93.2

5.1.2.2 แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพการรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลจากการศึกษาระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้านการรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 57.9 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ความรุนแรงของการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดคือ สารเคมีกำจัดศัตรูพืชนอกจากจะเกิดอันตรายแก่ผู้ฉีดพ่นแล้ว ยังส่งต่อสมาชิกในครอบครัวได้หากมีการจัดเก็บและการกำจัดไม่ถูกต้อง ร้อยละ 86.8

5.1.2.3 แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลจากการศึกษาระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 89.6 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด คือ ถ้าท่านสวมใส่ชุดอุปกรณ์ป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะช่วยลดการสัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้ ร้อยละ 87.2

5.1.2.4 แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลจากการศึกษาระดับการรับรู้แบบแผนสุขภาพต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 65.4 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุดคือ ท่านไม่ควรสูบบุหรี่หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทันที ควรทำความสะอาดร่างกายก่อน ร้อยละ 86.8

5.1.3 ปัจจัยด้านพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ผลจากการศึกษาระดับพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า พฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับสูง ร้อยละ 69.3 เมื่อพิจารณาพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นรายข้อ พบว่า ข้อคำถามที่กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมากที่สุด คือ หลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชท่านแจ้งบุคคลในครอบครัวไม่ให้เข้าไปในบริเวณที่ฉีดพ่นเสร็จใหม่ ร้อยละ 94.6

5.1.4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพดของเกษตรกร ตำบลสถาน อำเภอนาน้อย จังหวัดน่าน

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ, อายุ, การศึกษา, รายได้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด, การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัด และการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

โดยใช้สถิติ Chi square test และ Fisher's exact test พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้, ประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด (พื้นที่ทำการเพาะปลูก), การเข้าถึงแหล่งจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการเจ็บป่วยจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ด้านการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติตนในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.05$) อย่างไรก็ตามในส่วนของคุณลักษณะพื้นที่ในการเพาะปลูกยังเป็นข้อจำกัดในการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากในการศึกษานี้ได้เก็บข้อมูลจำนวนพื้นที่จากตัวแทนเกษตรกรหลังคาเรือนละ 1 คน จึงทำให้ไม่ทราบข้อมูลที่ชัดเจนว่าเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด 1 คน ทำการเพาะปลูกข้าวโพดจำนวนกี่ไร่

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำเสนอให้ผู้บริหารได้เห็นความสำคัญ และจัดทำโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งจากผลการศึกษา พบว่า ความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ด้านการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการส่งผลให้เกิดพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ดังนั้นผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการนำผลการศึกษาไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งผลการศึกษานำไปเป็นข้อมูลพื้นฐาน ในการออกแบบโปรแกรมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร และพัฒนาการทำงานในการวางแผนการดำเนินงาน การควบคุมและป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการปลูกข้าวโพด ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับพื้นที่ ดังนี้

1) **ด้านความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช** จากผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างยังขาดความรู้ในบางประเด็น เช่น ความรู้เรื่องประสิทธิภาพของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการผสมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และเพิ่มเรื่องความระมัดระวังในการรับรู้ด้านอุปสรรคของการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมี เช่น ความจำเป็นที่ต้องสวมใส่อุปกรณ์ในการป้องกันตนเองเป็นสิ่งสำคัญ ดังนั้นเจ้าหน้าที่

สาธารณสุขควรให้ความรู้ในเรื่องประสิทธิภาพ และการออกฤทธิ์ของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช พร้อมกับวิธีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง และปลอดภัยแก่เกษตรกร

2) **การสร้างมาตรการ** ทั้งนี้เพื่อใช้ชุมชนมีความตระหนักในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้น เช่น การกำหนดเขตพื้นที่ห้ามใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในหมู่บ้านหรือชุมชน การตรวจสอบควบคุมร้านค้าในการโฆษณาหรือจำหน่ายสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน และมาตรการการเฝ้าระวังอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน

3) **ด้านการบริหารจัดการ** ทั้งนี้จากการศึกษาพบข้อค้นพบในส่วนของปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องที่ทำให้เกิดพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร จึงสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในหน่วยงาน และเป็นแนวทางในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และเพื่อเป็นการกำหนดนโยบายต่างๆในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ เช่น การขอสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อจัดทำโครงการเพิ่มความรู้ และการรับรู้ประโยชน์ในการป้องกันการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในชุมชน เป็นต้น

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) การส่งเสริมให้เกษตรกรให้ทำเกษตรอินทรีย์ และการใช้สารชีวภาพในการทำเกษตร โดยการฝึกอบรมให้ความรู้ ทฤษฎีต่างๆเช่น การทำปุ๋ยหมัก การทำสารชีวภาพที่ใช้ในการกำจัดแมลงศัตรูพืช เป็นต้น และสาธิตวิธีการปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงไปสู่การปฏิบัติจริง

2) เฝ้าระวังด้านสุขภาพและติดตามเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช โดยติดตามกลุ่มเสี่ยงเพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาสุขภาพจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อไป

5.2.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เพื่อจะได้ทราบรายละเอียดที่ชัดเจนเชิงลึก และเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่อไป

2) ควรศึกษากลุ่มเกษตรกรที่ปลูกพืชที่ต่างชนิดกัน เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช รวมถึงปัจจัยด้านความรู้ และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช